



## Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA  
MICHALA BOBKA,  
predstavljeni 13. julija 2017<sup>1</sup>

**Zadeva C-194/16**

**Bolagsupplysningen OÜ  
Ingrid Ilsjan  
proti  
Svensk Handel AB**

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Riigikohus (vrhovno sodišče, Estonija))

„Uredba št. 1215/2012 – Pristojnost v zadevah v zvezi z delikti ali kvazidelikti – Objava informacij na spletu – Osebnostne pravice pravnih oseb – Središče interesov – Sodna odredba o izbrisu in popravku informacij v drugi državi članici – Odškodninski zahtevak“

### Kazalo

I. Uvod .....	2
II. Pravo, ki se uporablja .....	3
1. Uredba št. 1215/2012	
III. Dejansko stanje, postopek in vprašanja za predhodno odločanje .....	3
IV. Presoja .....	5
A. Uporaba podlage pristojnosti glede „središča interesov“ za pravne osebe .....	5
1. Uvod: razvoj sodne prakse (kako je izjema postala pravilo) .....	5
2. Osebnostne pravice pravnih oseb .....	7
a) Načelni odgovor .....	8
b) Pragmatični odgovor .....	10
c) Drugačno obravnavanje pravnih oseb na podlagi Uredbe št. 1215/2012? .....	11

<sup>1</sup> Jezik izvirnika: angleščina.

B. Mednarodna pristojnost za zahtevke v zvezi s kršitvijo osebnostnih pravic, ki jo povzročijo na spletu objavljene informacije .....	13
1. Težave z ohranitvijo „mozaičnega“ pristopa pri civilnodeliktih zahtevkih, povezanih z internetom .....	13
2. Ožja alternativa .....	15
a) Na novo opredeljeno merilo .....	16
b) Določitev središča interesov .....	17
c) Vmesni sklep .....	19
C. Pristojnost za izdajo sodne odredbe o popravku in umiku domnevno škodljivih informacij .....	19
V. Predlog .....	21

## I. Uvod

1. Estonska družba, ki posluje na Švedskem, je bila zaradi svojih domnevno spornih poslovnih praks uvrščena na črno listo, objavljeno na spletnem mestu švedskega združenja delodajalcev. Kot se neizogibno dogaja v času anonimne internetne hrabrosti, splošno znane po uglajenem stilu, rahločutni uvidevnosti in zmernosti, so se na spletnem mestu pojavili številni sovražni komentarji bralcev.

2. Estonska družba je pri estonskih sodiščih vložila tožbo zoper švedsko združenje. Pritožila se je, da objavljene informacije škodijo njeni časti, ugledu in dobremu imenu. Estonskim sodiščem je predlagala, naj švedskemu združenju odredijo popravek informacij in umik komentarjev z njegovega spletnega mesta. Zahtevala je tudi odškodnino za škodo, ki naj bi nastala z objavo informacij in komentarjev na spletu.

3. Riigikohus (vrhovno sodišče, Estonija) dvomi glede pristojnosti estonskih sodišč v tej zadevi. Zato je Sodišču v bistvu predložilo tri vprašanja: prvič, ali lahko estonska sodišča uveljavljajo pristojnost za obravnavo te tožbe na podlagi „središča interesov“ tožeče stranke, to je posebne podlage pristojnosti, ki jo je Sodišče pred tem uporabljalo za fizične osebe, do zdaj pa še ne za pravne osebe? Če je odgovor pritrdilen, potem drugič, kako je treba določiti središče interesov pravne osebe? Tretjič, če bi bila pristojnost estonskih sodišč omejena na položaje, v katerih je škoda nastala v Estoniji, se predložitveno sodišče sprašuje, ali lahko švedskemu združenju odredi popravek in umik spornih informacij.

4. Obstajata dva nova elementa, ki Sodišče spodbujata, naj na prejšnjo sodno prakso pogleda še iz drugega – morda bolj kritičnega – zornega kota: pravna oseba (ne fizična) primarno predlaga popravek in umik informacij, dostopnih na spletu (in le sekundarno odškodnino za škodo, ki naj bi bila povzročena njenemu ugledu). Zaradi teh dejstev se postavlja vprašanje, v kakšnem obsegu je morda treba posodobiti na videz zelo velikodušna pravila o mednarodni pristojnosti, ki so bila v zvezi z obrekovanjem v tiskanih medijih predhodno opredeljena v sodbi Shevill<sup>2</sup> in nato v sodbi eDate<sup>3</sup> naprej razširjena na škodo, povzročeno ugledu fizičnih oseb z informacijami, objavljenimi na spletu.

2 Sodba z dne 7. marca 1995, Shevill in drugi (C-68/93, EU:C:1995:61).

3 Sodba z dne 25. oktobra 2011, eDate Advertising in drugi (C-509/09 in C-161/10, EU:C:2011:685).

## II. Pravo, ki se uporablja

### 1. Uredba št. 1215/2012

5. V skladu z uvodno izjavo 15 Uredbe (EU) št. 1215/2012<sup>4</sup> bi „pravila o pristojnosti [...] morala biti čim bolj predvidljiva in morajo temeljiti na načelu, da se pristojnost praviloma določa po stalnem prebivališču toženca“.

6. V skladu z uvodno izjavo 16 bi morala „[p]oleg stalnega prebivališča toženca [...] obstajati tudi alternativna podlaga pristojnosti, ki temelji na tesni povezavi med sodiščem in sporom, ali ki pripomore k pravilnemu delovanju pravosodja. Obstoj tesne povezave bi moral zagotoviti pravno varnost in preprečiti možnost, da bi bil toženec tožen pred sodiščem države članice, katerega pristojnosti razumno ni bilo mogoče predvideti. To je pomembno zlasti v sporih v zvezi z nepogodbenimi obveznostmi, ki izvirajo iz kršitev zasebnosti in osebnostnih pravic, vključno z obrekovanjem.“

7. Splošno pravilo, ki ureja mednarodno pristojnost, najdemo v členu 4(1), v skladu s katerim „so osebe s stalnim prebivališčem v državi članici ne glede na njihovo državljanstvo tožene pred sodišči te države članice“.

8. V skladu s členom 5(1) iste uredbe je mogoče od zadnjenavedenega pravila odstopati le v primerih iz oddelkov od 2 do 7 poglavja II.

9. Za obravnavano zadevo je upoštevno pravilo iz člena 7(2) (iz oddelka 2 poglavja II Uredbe št. 1215/2012). V zadevah v zvezi z delikti ali kvazidelikti je lahko oseba s stalnim prebivališčem v državi članici tožena v drugi državi članici pred „sodišči v kraju, kjer je prišlo ali lahko pride do škodnega dogodka“.

## III. Dejansko stanje, postopek in vprašanja za predhodno odločanje

10. Bolagsupplysningen OÜ (v nadaljevanju: pritožnica) je družba s sedežem v Talinu, Estonija, ki očitno v glavnem posluje na Švedskem. Ingrid Ilsjan je zaposlena pri pritožnici.

11. Svensk Handel AB je švedsko trgovinsko združenje (v nadaljevanju: nasprotna stranka).

12. Nasprotna stranka je pritožnico uvrstila na črno listo, ki jo vodi na svojem spletnem mestu, z navedbo, da je „vpletena v goljufige in prevare“. Na forumu za razprave na zadevnem spletnem mestu se je pojavilo skoraj 1000 komentarjev, med katerimi so bili tudi pozivi k nasilju zoper pritožnico in njene zaposlene.

13. Pritožnica in Ingrid Ilsjan sta 29. septembra 2015 pri Harju Maakohus (okrožno sodišče, Harju, Estonija) (v nadaljevanju: prvostopenjsko sodišče) vložili tožbo zoper nasprotno stranko. Predlagali sta, naj se nasprotni stranki odredi, naj popravi objavljene informacije o pritožnici in s spletnega mesta umakne komentarje. Pritožnica je poleg tega predlagala, naj se ji prisodi odškodnina za nastalo premoženjsko škodo, zlasti za izgubljeni dobiček, v višini 56.634,99 EUR. Ingrid Ilsjan je zahtevala odškodnino za nepremoženjsko škodo, ki jo mora oceniti sodišče. Pritožnica in Ingrid Ilsjan sta trdili, da sta zaradi dejanj nasprotne stranke utrpeli škodo. Navedli sta, da je objava napačnih informacij ohromila gospodarsko dejavnost pritožnice na Švedskem.

<sup>4</sup> Uredba Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2012 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (prenovitev) (UL 2012, L 351, str. 1).

14. Prvostopenjsko sodišče je s sklepom z dne 1. oktobra 2015 tožbo zavrnilo. Menilo je, da ni bilo dokazano, da je zadevna škoda nastala v Estoniji. Zato ni moglo opredeliti svoje pristojnosti na podlagi člena 7(2) Uredbe št. 1215/2012. Informacije in komentarji naj bi bili v švedščini, govorniki estonščine pa naj jih brez prevoda ne bi razumeli. Poleg tega je bilo zmanjšanje prometa izkazano v švedski valuti, kar naj bi kazalo, da je škoda dejansko nastala na Švedskem. Zgolj na podlagi dejstva, da je spletno mesto dostopno v Estoniji, naj ne bi bilo mogoče samodejno določiti pristojnosti estonskih sodišč.

15. Pritožnica in Ingrid Ilsjan sta navedeni sklep izpodbijali pred Tallinna Ringkonnakohus (pritožbeno sodišče, Talin, Estonija). Navedeno sodišče je 9. novembra 2015 pritožbo zavrglo in potrdilo, da estonska sodišča nimajo mednarodne pristojnosti.

16. Zoper navedeno odločbo je bila pri predložitvenem sodišču, Riigikohus (vrhovno sodišče), vložena še ena pritožba.

17. Pritožnica je pred vrhovnim sodiščem trdila, da so za obravnavo zadeve pristojna estonska sodišča, ker je njeno središče interesov v Estoniji. S spletno vsebino, objavljeno v tej zadevi, naj bi bila kršena njena pravica do podjetniškega delovanja. Njeni oddelki za posloводство, gospodarsko dejavnost, računovodstvo in razvoj poslovanja ter kadrovske oddelke so v Estoniji. Njeni prihodki se iz Švedske prenesejo v Estonijo. V tujini nima predstavništva ali podružnice. Zato se učinki civilnodeliktnega dejanja občutijo v Estoniji.

18. Nasprotna stranka meni, da ni tesne povezave med predmetom zahtevka in estonskimi sodišči. Mednarodno pristojnost naj bi bilo zato treba opredeliti na podlagi splošnega pravila iz člena 4(1) Uredbe št. 1215/2012. Sedež nasprotne stranke je na Švedskem. Zato naj bi bila za obravnavo zadeve v postopku v glavni stvari pristojna švedska sodišča.

19. Predložitveno sodišče se je odločilo, da bo tožbi pritožnice in Ingrid Ilsjan obravnavalo ločeno. Tožba zadnjenavedene stranke je bila vrnjena prvostopenjskemu sodišču v ponovno presojo o njeni dopustnosti. Predložitveno sodišče v zvezi s tožbo pritožnice meni, da so estonska sodišča pristojna za obravnavo njenega odškodninskega zahtevka v zvezi s škodo, ki naj bi nastala v Estoniji. Vendar dvomi glede tega, ali je pristojno za druge vidike zahtevka pritožnice.

20. V navedenih okoliščinah je Riigikohus (vrhovno sodišče Estonije) prekinilo postopek in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

- „1. Ali je treba člen 7, točka 2, [Uredbe št. 1215/2012] razlagati tako, da lahko oseba, katere pravice naj bi bile kršene z objavo napačnih podatkov o njej na spletu in s tem, da se komentarji, ki se nanašajo nanjo, niso izbrisali, vložiti tožbo za popravek napačnih podatkov in umik komentarjev, ki kršijo njene pravice, pred sodišči vsake države članice, na ozemlju katere so ali so bile dostopne na spletu objavljene informacije, v zvezi s škodo, ki je nastala v tej državi članici?
2. Ali je treba člen 7, točka 2, [Uredbe št. 1215/2012] razlagati tako, da lahko pravna oseba, katere pravice naj bi bile kršene z objavo napačnih podatkov o njej na spletu in s tem, da se komentarji, ki se nanašajo nanjo, niso umaknili, uveljavlja zahtevke za popravek podatkov, naložitev obveznosti umika komentarjev in nadomestilo premoženjske škode, ki je nastala z objavo napačnih podatkov na spletu, v zvezi s celotno njej nastalo škodo pri sodiščih države, v kateri ima središče svojih interesov?
3. Če je odgovor na drugo vprašanje pritrdilen, ali je treba člen 7, točka 2, [Uredbe št. 1215/2012] razlagati tako, da:
  - je treba izhajati iz tega, da je središče interesov pravne osebe in torej kraj nastanka škode v državi članici, v kateri ima svoj sedež, ali

- je pri določitvi središča interesov pravne osebe in torej kraja nastanka škode treba upoštevati vse okoliščine, kot na primer sedež in obrate pravne osebe, sedež njenih strank ter način, kako se sklepajo posli?“

21. Pisna stališča so predložile pritožnica, estonska in portugalska vlada ter vlada Združenega kraljestva in Evropska komisija. Pritožnica, estonska vlada in Komisija so na obravnavi 20. marca 2017 podale ustna stališča.

#### IV. Presoja

22. Vprašanja, ki jih je predložilo nacionalno sodišče, se – na kratko – nanašajo na tri teme. Bistvena je po mojem mnenju tista iz drugega vprašanja: ali se podlaga pristojnosti, ki temelji na središču interesov in je bila v zvezi s fizičnimi osebami razvita v sodbi eDate<sup>5</sup>, uporablja tudi za pravne osebe? Zato bom najprej obravnaval navedeno vprašanje (A). Od tega, ali je odgovor na to vprašanje pritrديلen, je odvisen odgovor na vprašanje, ali je treba obravnavati tretje vprašanje, ki ga je postavilo nacionalno sodišče: kaj bi bilo potemtakem merilo za določitev središč interesov za pravne osebe (B)? Nazadnje, predložitveno sodišče s prvim postavljenim vprašanjem Sodišču predlaga, naj oceni medsebojno učinkovanje med „mozaičnim“ pristopom, ki ga je Sodišče razvilo v sodbi Shevill<sup>6</sup>, v skladu s katerim je pristojnost sodišča omejena na škodo, nastalo na zadevnem nacionalnem ozemlju, in nedeljivost (enotnost) pravnega sredstva, ki ga je vložila pritožnica (C).

23. Na kratko, v teh sklepnih predlogih se najprej ocenjuje osebno področje uporabe upoštevnihi pravil o pristojnosti (A), nato je obravnavano merilo, ki ga je treba uporabiti (B), in na koncu tudi vprašanje pravnih sredstev (C). Bistvo argumentov je: kar zadeva podelitev mednarodne pristojnosti v zadevah v zvezi z nepogodbeno odgovornostjo zaradi oškodovanja ugleda, ne vidim utemeljenega razloga za začetek razlikovanja med fizičnimi in pravnimi osebami. Predlagam, naj se v smislu mednarodne pristojnosti obravnavajo enako. Vendar ob upoštevanju posebnosti interneta in informacij, ki se razširjajo spletno, predlagam tudi zožitev prejšnjega pristopa, ki ga je sprejelo Sodišče. V zvezi z vsebino, dostopno na spletu, ne vidim razloga za ohranitev „mozaične“ pristojnosti, določene v sodbi Shevill izrecno za razširjanje tiskanih medijev. Če se sprejme taka poostritev pravil o mednarodni pristojnosti za internetno obrekovanje, se sploh ne porodi vprašanje razpoložljivih pravnih sredstev v ozemeljsko omejeni „mozaični“ pristojnosti, kakršna je tista iz sodbe Shevill.

#### A. Uporaba podlage pristojnosti glede „središča interesov“ za pravne osebe

##### 1. Uvod: razvoj sodne prakse (kako je izjema postala pravilo)

24. Obravnavana zadeva se nanaša na razlago pravila iz člena 7(2) Uredbe št. 1215/2012, ki določa mednarodno pristojnost za zahteve v zvezi s civilnimi delikti. V skladu z navedenim pravilom je v zadevah v zvezi z delikti ali kvazidelikti lahko oseba s stalnim prebivališčem v državi članici tožena v drugi državi članici pred „sodišči v kraju, kjer je prišlo ali lahko pride do škodnega dogodka“.

25. To je posebno pravilo o pristojnosti. Omogoča odstopanje od splošnega pravila iz člena 4(1) Uredbe št. 1215/2012, v skladu s katerim je tožena stranka tožena v državi članici njenega stalnega prebivališča.<sup>7</sup>

<sup>5</sup> Sodba z dne 25. oktobra 2011, eDate Advertising in drugi (C-509/09 in C-161/10, EU:C:2011:685).

<sup>6</sup> Sodba z dne 7. marca 1995, Shevill in drugi (C-68/93, EU:C:1995:61).

<sup>7</sup> Za primer novešje sodbe glej na primer sodbo z dne 22. januarja 2015, Hejduk (C-441/13, EU:C:2015:28, točka 17 in navedena sodna praksa).

26. Pravilo iz člena 7(2) Uredbe št. 1215/2012 v skladu z ustaljeno sodno prakso temelji na obstoju posebno tesne zveze med sporom in sodišči v drugi državi članici, ki niso sodišča v državi stalnega prebivališča tožene stranke. To je upravičeno zaradi učinkovitega izvajanja sodne oblasti in načela ekonomičnosti postopka.<sup>8</sup>

27. Sodišče izraz „kraj, kjer je prišlo do škodnega dogodka“ iz člena 7(2) Uredbe št. 1215/2012 (in njenih predhodnic<sup>9</sup>) od sodbe Bier<sup>10</sup> razlaga tako, da se nanaša tako na kraj, v katerem je nastala škoda, kot tudi na kraj vzročnega dogodka, zaradi katerega je ta škoda nastala. Tako je tožena stranka lahko po izbiri tožeče stranke tožena pred sodiščem enega ali drugega kraja.<sup>11</sup>

28. Sodišče je v sodbi Shevill pojasnilo, da se lahko tožeča stranka v primeru, da obrekovanje izvira iz članka, objavljenega v časopisu, ki se prodaja v več državah članicah, odloči, da bo odškodninsko tožbo vložila (ob upoštevanju pravil o posebni pristojnosti) pri sodiščih dveh krajev. Postopek lahko začne pred sodišči države članice, v kateri je škodni dogodek nastal,<sup>12</sup> kar ustreza sedežu založbe, ali pred sodišči vsake države članice, v kateri se je zadevna publikacija prodajala in v zvezi s katero žrtev trdi, da je bil v njej prizadet njen ugled. Pristojnost zadnjenavedenih sodišč je omejena le na škodo, povzročeno v navedeni državi članici.<sup>13</sup> Ta druga vrsta posebne pristojnosti, ki povzroči ozemeljsko omejeno pristojnost, oblikovano v sodbi Shevill, se imenuje „mozaični“ pristop.<sup>14</sup>

29. Sodišče je v sodbi eDate prvič potrdilo uporabo te podlage pristojnosti za zahtevke v zvezi s kršitvijo osebnostnih pravic, ki jo povzročijo informacije, objavljene na spletu. Menilo je, da se lahko odškodninski zahtevek vložijo pri sodiščih vsake države članice, na ozemlju katere je ali je bila po spletu objavljena vsebina dostopna. Pristojnost navedenih sodišč ostaja ozemeljsko omejena.<sup>15</sup>

30. Vendar je Sodišče v sodbi eDate dodalo tudi dodatno podlago pristojnosti: da je tak odškodninski zahtevek mogoče vložiti tudi pri sodišču kraja, v katerem je središče interesov tožeče stranke. Navedeni kraj ustreza državi članici, v kateri ima tožeča stranka običajno prebivališče, ali drugi državi članici, v zvezi s katero je mogoče ugotoviti obstoj posebno tesne povezave, na primer kjer tožeča stranka opravlja poklicno dejavnost.<sup>16</sup>

8 To je bilo ugotovljeno v sodbi z dne 30. novembra 1976, Bier (C-21/76, EU:C:1976:166, točka 11). Glej tudi sodbe z dne 7. marca 1995, Shevill in drugi (C-68/93, EU:C:1995:61, točka 19 in navedena sodna praksa); z dne 25. oktobra 2011, eDate Advertising in drugi (C-509/09 in C-161/10, EU:C:2011:685, točka 40 in navedena sodna praksa); z dne 3. oktobra 2013, Pinckney (C-170/12, EU:C:2013:635, točka 27 in navedena sodna praksa); z dne 22. januarja 2015, Hejduk (C-441/13, EU:C:2015:28, točka 19 in navedena sodna praksa), in z dne 21. decembra 2016, Concurrence (C-618/15, EU:C:2016:976, točka 26 in navedena sodna praksa). Glej tudi uvodno izjavo 16 Uredbe št. 1215/2012.

9 Besedilo člena 7(2) je enako besedilu člena 5(3) Uredbe Sveta (ES) št. 44/2001 z dne 22. decembra 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 4, str. 42). Poleg tega je skoraj enako besedilo člena 5(3) Bruselske konvencije z dne 27. septembra 1968 o pristojnosti in izvrševanju sodb v civilnih in trgovinskih zadevah (UL 1978, L 304, str. 36).

10 Sodba z dne 30. novembra 1976, Bier (C-21/76, EU:C:1976:166, točka 19).

11 Za primer novejši sodbe glej na primer sodbo z dne 22. januarja 2015, Hejduk (C-441/13, EU:C:2015:28, točka 18 in navedena sodna praksa).

12 To je tudi v skladu s splošnim pravilom glede sedeža tožene stranke. Glej sodbo z dne 7. marca 1995, Shevill in drugi (C-68/93, EU:C:1995:61, točka 26).

13 Sodba z dne 7. marca 1995, Shevill in drugi (C-68/93, EU:C:1995:61, točki 30 in 31).

14 Glej na primer Mankowski, P., Kommentar zum Art. 5 EuGVVO, v EWiR 2011, str. 743 do 744. V zvezi z rešitvijo, sprejeto v sodbi Shevill, se na splošno šteje, da je bila oblikovana za upoštevanje dejstva, da je bila v konkretnem primeru velika večina izvodov zadevnega časopisa prodanih v Franciji, le malo pa jih je bilo danih v obtok v Angliji, kjer so prebivale osebe, na katere so se objavljene informacije nanašale. Glej na primer Briggs, A., „The Brussels Convention“, Yearbook of European Law, 1995, zv. 15, 1. izd., str. od 487 do 514.

15 Sodba z dne 25. oktobra 2011, eDate Advertising in drugi (C-509/09 in C-161/10, EU:C:2011:685, točki 51 in 52).

16 Sodba z dne 25. oktobra 2011, eDate Advertising in drugi (C-509/09 in C-161/10, EU:C:2011:685, točka 49).



31. Sodišče je to tretjo posebno podlago pristojnosti razvilo za zahteve, ki spadajo pod člen 7(2) Uredbe št. 1215/2012, pri čemer je upoštevalo „težo škode“ in dejstvo, da so informacije, ki jo domnevno povzročajo, dostopne po vsem svetu.<sup>17</sup> To so značilnosti, specifične za internet, ki je bil kot medij v času odločanja o zadevi Shevill dokaj obroben.<sup>18</sup>

32. Če povzamem: povezana razlaga sodb Shevill in eDate pomeni, da se lahko v primeru domnevnega oškodovanja ugleda, ki jo danes povzročijo informacije na spletu, izbira med štirimi vrstami podlag pristojnosti, če je tožeča stranka fizična oseba. Tri od njih so podlage „neomejene“ pristojnosti, v okviru katerih je mogoče uveljavljati odškodnino za celotno škodo. Četrta je podlaga „omejene“ pristojnosti, v okviru katere je odškodnina, ki jo je mogoče uveljavljati, omejena na škodo, ki je nastala na ozemlju navedene države. Od podlag neomejenih pristojnosti je ena splošna (stalno prebivališče tožene stranke), dve pa sta posebni (kraj nastanka škode, ki je verjetno v večini primerov enak splošni pristojnosti, in kraj, v katerem ima tožeča stranka svoje središče interesov). Poleg tega vse preostale države članice verjetno pomenijo podlage omejene pristojnosti, saj so informacije na spletu dostopne v vseh državah članicah.

33. Obravnavana zadeva se nanaša na mednarodno pristojnost sodišč za odškodninski zahtevek, ki izhaja iz domnevne kršitve osebnostnih pravic pritožnice. Pritožnica je pravna oseba. Predlagala je izdajo sodne odredbe, v skladu s katero bi morala nasprotna stranka popraviti in umakniti informacije in komentarje s svojega spletnega mesta. Kot je bilo potrjeno na zaslišanju, glavni namen pritožnične tožbe ni odškodnina za nastalo premoženjsko škodo, temveč popravek in izbris domnevno škodljivih spletnih vsebin. Odškodnina se zahteva le drugotno.

34. Kot je bilo napovedano na začetku teh sklepnih predlogov, bi se lahko štelo, da ta dva elementa, obravnavana skupaj, obstoječo sodno prakso Sodišča priženeta nekoliko predaleč, v sfero, za katere prvotno morda ni bila zasnovana. Vendar je dejstvo, da je nekdo prignan do skrajnih meja intelektualne strukture, tudi koristno: omogoča kritično ponovno presojo samih temeljev navedene strukture.

35. Preden pa se lahko lotimo te naloge, je treba obravnavati predhodno vprašanje: ali je v zvezi s kršitvijo osebnostnih pravic, povzročeno prek interneta, mogoče razlikovati med fizičnimi in pravnimi osebami?

## *2. Osebnostne pravice pravnih oseb*

36. Čeprav v sodbi eDate ni izrecno navedeno, se zdi, da je bila zamisel, na kateri v veliki meri temelji oblikovanje dodatne posebne podlage pristojnosti v zadevni sodbi, varstvo temeljnih pravic. Navedena zamisel je bila jasno izražena v razlogovanju v sklepnih predlogih generalnega pravobranilca P. Cruza Villalóna v navedeni zadevi.<sup>19</sup>

37. Kakor koli, o vprašanju, ali je varstvo osebnostnih pravic kot temeljnih pravic mogoče razširiti tudi na pravne osebe, se je v obravnavani zadevi vsekakor obširno razpravljalo. Ali imajo pravne osebe osebnostne pravice? Glede tega so se stališča strank v tej zadevi razlikovala.

<sup>17</sup> Prav tam, točka 47.

<sup>18</sup> Za kritično oceno iz pravne literature, ki kaže na premik k forum actoris in nezadostno predvidljivost, in za več o tveganju izbire najugodnejšega sodišča (angl. forum shopping) v okviru takega pristopa glej na primer Bollée, S., in Haftel, B., „Les nouveaux (dés)équilibres de la compétence internationale en matière de cyber délits après l'arrêt eDate Advertising et Martinez“, Recueil Le Dalloz, 2012, št. 20, str. od 1285 do 1293; Kuipers, J.-J., „združeni zadevi C-509/09 & 161/10, eDate Advertising v. X and Olivier Martinez and Robert Martinez v. MGN Limited, Judgment of the Court of Justice (Grand Chamber) of 25 October 2011“, Common Market Law Review 2012, str. od 1211 do 1231; Thiede, T., „Bier, Shevill und eDate – Aegrescit medendo?“, Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union, 4/2012, str. 219 do 222.

<sup>19</sup> Ta je med drugim opozoril, da je v temeljni pravici do zasebnega življenja in svobode obveščanja iz členov 7 in 11 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju Listina) „navedeno posebno varstvo, ki ga v demokratični družbi zasluži obveščanje, ravno tako pa je poudarjen pomen zasebnega življenja, kamor spada tudi lastna podoba“. Sklepni predlogi generalnega pravobranilca P. Cruza Villalóna v združenih zadevah eDate Advertising in drugi (C-509/09 in C-161/10, EU:C:2011:192, točka 52).

38. Estonska vlada je v pisnih stališčih in na obravnavi navedla, da se lahko osebnostne pravice, zaščitene na podlagi sodbe eDate, po definiciji uporabljajo le za fizične osebe. Estonija meni, da je to tako zaradi njihove narave in učinkov (kot so bolečine in trpljenje). Združeno kraljestvo je v pisnih stališčih podobno poudarilo, da odškodnina, zahtevana zaradi škodljivih informacij, objavljenih na spletu, v resnici ustreza poslovni škodi za pravne osebe. S tem se porajajo vprašanja, ki se razlikujejo od tistih, ki se postavljajo v zvezi s fizičnimi osebami, katerih ugled je prizadet.

39. Komisija priznava, da je v nekaterih državah članicah zagotovljeno varstvo osebnostnih pravic, vendar trdi, da se forum actoris, ki temelji na središču interesov, ne sme razširiti na pravne osebe. Taka razširitev naj ne bi ustrezala uravnoteženosti zadevnih interesov.

40. Z navedenimi stališči se ne morem strinjati. Prvič, na načelni ravni je težko razumeti, zakaj pravne osebe ne bi mogle razpolagati – kolikor navedena analogija razumno dopušča – z osebnostnimi pravicami (a). Vendar je, drugič, morda treba poudariti, da je na bolj pragmatični ravni vprašanje, ali pravne osebe uživajo nekatere temeljne osebnostne pravice, za obravnavano zadevo precej postranskega pomena. Nobenega dvoma ni, da pravne osebe v zakonodaji več držav članic uživajo varstvo svojega ugleda ali dobrega imena v okviru svojih zakonskih pravic. Te obstajajo in je o njih treba v glavnem odločati ne glede na (ne)obstoje katerih koli temeljnih pravic pravnih oseb. Taki zahtevki – če so čezmejni – verjetno vključujejo „škodo“ v smislu člena 7(2) Uredbe 1215/2012, vendar je potencialno vroča razprava o področju uporabe temeljnih pravic družb vse prej kot ključni element obravnavane zadeve (b). Na podlagi teh preudarkov je mogoče ugotoviti, da ni nobenega razloga, da bi se fizične in pravne osebe obravnavale drugače glede uporabe posebne podlage pristojnosti (c).

#### *a) Načelni odgovor*

41. V okviru sistema Evropske konvencije o človekovih pravicah (EKČP) je bila na začetku uporaba za pravne osebe izrecno določena le v členu 1 Protokola 1 k EKČP o lastninski pravici. Vendar sta pozneje Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) in Sodišče varstvo temeljnih pravic postopoma razširila na pravne osebe, če se je zdelo, da je tak pristop ustrezen v zvezi s posebno zadevno temeljno pravico.

42. V sodni praksi ESČP so se skozi leta v okviru postopne razširitve začele upoštevati na primer svoboda izražanja<sup>20</sup>, pravica do spoštovanja doma in dopisovanja<sup>21</sup> ter pravica do poštenega sojenja<sup>22</sup>. Vendar je ESČP hkrati tudi priznalo, da kar zadeva omejitve temeljnih pravic, imajo lahko države podpisnice v nekaterih primerih večje polje proste presoje za položaje, ki se nanašajo na poklicne dejavnosti zadevnih oseb.<sup>23</sup>

20 Določena v členu 10 EKČP. Sodba ESČP z dne 26. aprila 1979, Sunday Times proti Združenemu kraljestvu (CE:ECHR:1979:0426JUD000653874).

21 Utemeljena v členu 8 EKČP. ESČP je pojem „dom“ razširilo na prostore družbe. Sodba ESČP z dne 16. aprila 2002, Société Colas Est in drugi proti Franciji (CE:ECHR:2002:0416JUD003797197, točke od 40 do 42).

22 Zagotovljena s členom 6(1) EKČP. Sodba ESČP z dne 20. septembra 2011, Oao Neftyanaya Kompaniya Yukos proti Rusiji (CE:ECHR:2011:0920JUD001490204, točke od 536 do 551). Ugotovljeno je bilo, da ni razloga za drugačno obravnavanje pravnih oseb, saj je spoštovanje pravice do poštenega sojenja pogoj za možnost uveljavljanja zadevnih materialnih pravic. Glej Oliver, P., „Companies and their Fundamental Rights: a comparative perspective“, International and Comparative Law Quarterly, 2015, zv. 64, 3. izd., str. 678.

23 Glej sodbo ESČP z dne 16. decembra 1992, Niemietz proti Nemčiji (CE:ECHR:1992:1216JUD001371088), v kateri je ESČP menilo, da je policijska preiskava v prostorih samozaposlenega odvetnika, v katerih je ta živel, pomenila poseg v njegov „dom“. Vendar je ESČP dodalo, da so posegi države, dovoljeni v skladu s členom 8(2) EKČP, lahko veliko daljnosežnejši „pri poklicnih ali poslovnih prostorih ali dejavnostih, kot bi bili sicer“ (točka 31).



43. Podobno je Sodišče v okviru sistema prava Unije potrdilo, da pravne osebe ne uživajo le lastninske pravice<sup>24</sup>, temveč tudi svobodo gospodarske pobude<sup>25</sup>, pravico do učinkovitega pravnega sredstva<sup>26</sup> in tudi, natančneje, pravico do pravne pomoči<sup>27</sup>. Sodišče je poleg tega menilo, da se v zvezi s pravnimi osebami uporablja domneva nedolžnosti in, natančneje, da imajo te osebe pravico do obrambe<sup>28</sup>.

44. Na splošno se zdi, da je v obeh sistemih z nekaterimi izjemami<sup>29</sup> razširitev temeljnih pravic na pravne osebe potekala postopoma ter dokaj naravno in spontano, brez globljih filozofskih razglabljanj o naravi ali funkciji temeljnih pravic.<sup>30</sup> Zdi se, da so temeljni premisleki funkcionalnejši: ali je mogoče zadevno temeljno pravico na podlagi razumne analogije uporabiti za pravno osebo? Če je odgovor pritrdilen, se navedena pravica običajno razširi in uporablja za pravne osebe, morda z večjimi omejitvami in strožjimi pogoji.<sup>31</sup>

45. Natančneje, kar zadeva osebne pravice pravnih oseb, je njihovo posredno priznanje mogoče najti v sodbi Fayed proti Združenemu kraljestvu<sup>32</sup>. ESČP je navedlo, da so – kar zadeva pravico do dobrega ugleda – meje sprejemljive kritike širše v zvezi s poslovnimi osebami, vključenimi v velike javne družbe, kot v zvezi s fizičnimi osebami.<sup>33</sup> Poleg tega je menilo, da dejstvo, da je določena stranka velika večnacionalna družba, zadevne družbe ne sme prikrajšati za pravico, da se brani pred obrekovalnimi trditvami. Navedeno dejstvo poleg tega ne pomeni, da se od tožečih strank (fizičnih oseb) ne sme zahtevati, naj dokažejo pravilnost zadevnih izjav.<sup>34</sup>

46. Vendar je treba priznati, da sodna praksa ESČP o tem vprašanju morda ni popolnoma dokončna, zlasti iz dveh razlogov. Prvič, narava osebnostnih pravic pravnih oseb se lahko nekoliko razlikuje od osebnostnih pravic fizičnih oseb, odvisno od posebne pravice in okvira, v katerem se na zadevno pravico sklicuje – člen 8, člen 10 ali morda člen 1 Prvega protokola ali celo v okviru katere koli od procesnih pravic. Drugič, ESČP je v konkretnih zadevah pogosto sprejelo presojo, ki jo je v zvezi z (ne)obstojem kršitev osebnostnih pravic pravne osebe že opravilo nacionalno sodišče.<sup>35</sup>

47. Obravnave varstva osebnostnih pravic pravnih oseb kot temeljnih pravic se je mogoče lotiti na dva načina: z vidika intrinzičnosti in ključnosti.

24 Določena v členu 17 Listine. Glej na primer sodbo z dne 11. junija 2015, *Berlington Hungary in drugi* (C-98/14, EU:C:2015:386, točke od 89 do 91 in navedena sodna praksa).

25 Zagotovljena v členu 16 Listine. Glej sodbo z dne 21. decembra 2016, *AGET Iraklis* (C-201/15, EU:C:2016:972, točke od 66 do 69 in navedena sodna praksa).

26 Določena v členu 47 Listine. Glej na primer sodbo z dne 16. maja 2017, *Berlioz Investment Fund SA* (C-682/15, EU:C:2017:373, točka 48).

27 Zagotovljena v členu 47 Listine. Sodba z dne 22. decembra 2010, *DEB* (C-279/09, EU:C:2010:811, točke od 44 do 59).

28 Utemeljena s členom 48 Listine. Glej na primer sodbi z dne 26. novembra 2013, *Groupe Gascogne/Komisija* (C-58/12 P, EU:C:2013:770, točka 29 in naslednje), in z dne 14. septembra 2010, *Akzo Nobel Chemicals in Akros Chemicals/Komisija* (C-550/07 P, EU:C:2010:512, točka 92).

29 Ena od njih je sodba z dne 22. decembra 2010, *DEB* (C-279/09, EU:C:2010:811), v kateri je Sodišče potrdilo, da je pravna pomoč na voljo tudi pravnim osebami. Pri tem (točka 38) se je oprlo na jezikovni argument (pojem „vsakdo“ v zadevni določbi ne izključuje pravnih oseb) in sistemske premisleke (položaj zadevnega poglavja v Listini).

30 Poleg tega glej na primer Oliver, P., „Companies and their Fundamental Rights: a comparative perspective“, *International and Comparative Law Quarterly*, 2015, zv. 64, 3. izd., str. od 661 do 696.

31 Naj dodam, da podobne razprave in potencialne razširitve varstva temeljnih pravic na pravne osebe niso omejene na zadevna evropska sistema. Za primer z druge strani Atlantika glej na primer sodbo *Citizens United* proti *Federal Election Commission* 558 U.S. 310 (2010), v kateri je obravnavana svoboda političnega govora pravnih oseb, in novejšo sodbo *Burwell* proti *Hobby Lobby Stores* 573 U.S. (2014), v kateri je ameriško vrhovno sodišče priznalo, da profitna podjetja z omejenim številom lastnikov lahko gojijo verska prepričanja.

32 Sodba ESČP z dne 21. septembra 1990, *Fayed* proti *Združenemu kraljestvu* (CE:ECHR:1994:0921JUD001710190).

33 Prav tam, točka 75. Glej tudi sodbi ESČP z dne 15. maja 2005, *Steel in Morris* proti *Združenemu kraljestvu* (CE:ECHR:2005:0215JUD006841601, točka 94), in z dne 20. novembra 1989, *Markt intern Verlag GmbH* in *Klaus Beermann* proti *Nemčiji* (CE:ECHR:1989:1120JUD001057283, točke od 33 do 38).

34 Sodba ESČP z dne 15. maja 2005, *Steel in Morris* proti *Združenemu kraljestvu* (CE:ECHR:2005:0215JUD006841601, točka 94).

35 Glej nedavno sodbo ESČP z dne 2. februarja 2016, *Magyar Tartalomsgáltatók Egyesülete* in *Index.hu Zrt* proti *Madžarski* (CE:ECHR:2016:0202JUD002294713, točka 66).

48. Osebnostne pravice kot intrinzična vrednost pomenijo, da so same po sebi vredne varstva. V zvezi z njimi je mogoče šteti, da so izraz človekovega dostojanstva. Zgolj dejstvo, da je nekdo človek, je samo po sebi vredno varstva. Če se sprejme navedena predstava o osebnostnih pravicah, je dejansko tak status morda precej težko razumsko pripisati pravni osebi.

49. Vendar je v zvezi z osebnostnimi pravicami mogoče tudi šteti, da so ključne za učinkovito varstvo drugih temeljnih pravic, ne pa da so same sebi namen. Varstvo osebnostnih pravic pravnih oseb pripelje do (oziroma je nujna uresničitev) drugih pravic, ki jih imajo navedene osebe, kot sta lastninska pravica (člen 17 Listine) ali svoboda gospodarske pobude (člen 16 Listine). V skladu s to logiko bo kršitev osebnostnih pravic družbe, ki vključuje povzročitev škode njenemu dobremu imenu in ugledu, neposredno pomenila kršitev njenih gospodarskih pravic. Zato je za učinkovito varstvo navedenih gospodarskih pravic (ki jih pravne osebe zagotovo imajo) potrebno tudi varstvo njihovih osebnostnih pravic.

50. Ali so zaradi zadnjenavedene utemeljitve varstva osebnostnih pravic pravnih oseb navedene pravice manjvredne ali celo neobstoječe? Zdi se, da več stališč, predloženih v tej zadevi, vključuje navedeni moralni argument in da se v bistvu v njih trdi, da „če se nanaša na denar, ni vredno varstva temeljnih pravic“.

51. Z navedenim stališčem se ne strinjam iz treh razlogov. Prvič, obstaja več drugih, v osnovi procesnih pravic, v zvezi z varstvom katerih ni mogoče trditi, da je samo sebi namen, temveč je ključno za varstvo drugih pravic ali vrednot. Ali so navedene pravice zaradi tega „manjvredne“? Drugič, kaj pa druge, materialne pravice, ki se nanašajo na varstvo „manjvrednih“ vrednot, kot so na primer lastninska pravica, pravica do dela ali svoboda gospodarske pobude? Ali so te tudi „moralno manjvredne“? Tretjič, tudi če bi se sprejelo tako moralno stališče, quid non, bi bile iz varstva temeljnih pravic izključene pravne osebe, ki ustvarjajo dobiček. Kaj pa tiste, ki ne poslujejo s ciljem ustvarjanja dobička? Kaj pa neprofitne pravne osebe, ki morda imajo domnevno „plemenitejše“ cilje?

#### *b) Pragmatični odgovor*

52. Ne vidim razloga, zakaj pravne osebe ne bi mogle uživati varstva svojih osebnostnih pravic kot temeljne pravice, če je v okviru posameznega primera to ustrezno v skladu s splošno logiko, opisano v prejšnjem poglavju.

53. Vendar menim, da Sodišču dejansko ni treba preučiti navedenega vprašanja, da bi lahko obravnavalo to zadevo.

54. Če se ne oziramo na „obvezno“ plast sodobnega diskurza o varstvu temeljnih pravic,<sup>36</sup> je treba spomniti, za kaj v bistvu gre pri tej zadevi: v njej gre za odločitev o podelitvi mednarodne pristojnosti na podlagi člena 7(2) Uredbe št. 1215/2012 za nepogodbeno odgovornost za škodo, povzročeno ugledu posameznika.

55. Vendar odgovornost za tovrstno škodo ni omejena na tisto, kar je zaščiteno z ustavno zagotovljenimi temeljnimi pravicami. Ravno nasprotno, v zakonodajah držav članic so podrobnejše določbe o varstvu osebnosti in ugleda na voljo na zakonski ravni, in sicer v nacionalnih civilnih zakonikih ali pravilih o škodnih dejanjih. Navedena pravila se zato neizogibno uporabljajo za oboje, fizične in pravne osebe.

<sup>36</sup> Če se ozremo nazaj, je treba poudariti, da so bile tri od štirih tožečih strank v sodbi Shevill dejansko pravne osebe. Vendar se zaradi navedenega dejstva niso porodili dvomi glede uporabe istih pravil o mednarodni pristojnosti. Isto dejstvo bi se lahko kljub temu štelo tudi za posreden dokaz o tem, kako zelo se je v zadnjem desetletju spremenil in preusmeril pravni diskurz o pravu Unije. Sceptik bi lahko dodal, da to ni vedno bolje v smislu tega, da diskurz o temeljnih pravicah zagotavlja boljša ali prodornejša analitična orodja za razlago – na primer – pravil o mednarodni pristojnosti.

56. Za primer vzemimo nemško pravo, v katerem je varstvo splošnih osebnostnih pravic ustavno utemeljeno. Zaščitene so fizične in prave osebe. Pravne osebe uživajo tako zaščito, če se ta nanaša na njihovo posebno funkcijo, na primer gospodarskega subjekta ali delodajalca.<sup>37</sup> Osebnostna pravica podjetja ščiti ugled podjetja in njegovo ustavno zagotovljeno svobodo gospodarske pobude.<sup>38</sup> Obseg varstva osebnostne pravice podjetja se razlaga razmeroma široko.<sup>39</sup> Zdi se, da je v francoski sodni praksi sprejeto, da pravne osebe uživajo nekatere osebnostne pravice, zlasti kadar je ogrožena njihova čast ali ugled.<sup>40</sup> V angleškem pravu se zdi, da pojma obrekovanje in zlonamerne lažne izjave varujeta ugled in gospodarski interes pravnih oseb.<sup>41</sup>

57. Zato osebnostne pravice pravnih oseb, ki varujejo dobro ime in ugled, kljub razlikam v vrsti in obsegu niso redek pojav v državah članicah. Če je torej v neki državi članici vložen tak zakonski zahtevek zoper subjekt iz druge države članice, bo poleg odločitve o njem seveda treba sprejeti tudi odločitev o mednarodni pristojnosti na podlagi člena 7(2) Uredbe št. 1215/2012.

58. Povedano drugače, člen 7(2) je večplastna določba v smislu, da se v njej vsebovana pravila o pristojnosti uporabljajo ne glede na natančno nacionalno pravno podlago zahtevka, in sicer ne glede na to, ali je materialno varstvo osebnostnih pravic zagotovljeno z ustavnopravno varovano temeljno pravico, zakonsko določenim varstvom ali varstvom na podlagi sodne prakse oziroma z obojim.

59. Tudi če je člen 7(2) večplasten glede vsebinske podlage zahtevka v skladu z nacionalnim pravom, mora biti hkrati enoten glede izida. Z drugimi besedami, morebitne razlike glede podlage zahtevka, ki temelji na nacionalnem pravu, ne smejo vplivati na presojo pravil o pristojnosti, seveda če se narava zahtevka še vedno nanaša na delikt ali kvazidelikt.

60. Če povzamem, varstvo vsaj nekaterih osebnostnih pravic pravnih oseb običajno ni zagotovljeno le na ravni varstva temeljnih pravic, temveč tudi – ali celo pogosteje – na zakonski ravni. Zato morajo v okviru prava Unije obstajati enakovredna pravila o pristojnosti, ki omogočajo določitev pristojnega sodišča za obravnavo zahtevka, kot je ta v postopku v glavni stvari.

### *c) Drugačno obravnavanje pravnih oseb na podlagi Uredbe št. 1215/2012?*

61. Ko se opredeli, da se pravila o mednarodni pristojnosti na podlagi člena 7(2) Uredbe št. 1215/2012 uporabljajo za zahtevek pravne osebe, ki zatrjuje kršitev svojih osebnostnih pravic, v zvezi s civilnimi delikti, in sicer ne glede na to, ali je podlaga takega zahtevka ustavnopravno ali zakonsko določeno varstvo, je treba odgovoriti na naslednje vprašanje. Ali obstaja utemeljen razlog za razlikovanje med fizičnimi in pravnimi osebami za uporabo posebne podlage pristojnosti, ki temelji na središču interesov? Če je odgovor pritrdilen, kako bi bilo mogoče tako razlikovanje utemeljiti?

62. Edina utemeljitev, ki se razlikuje od zgoraj obravnavanega zanikanja osebnostnih pravic pravnih oseb in je bila predložena med tem postopkom, je logika „šibkejše stranke“. V skladu z navedeno utemeljitvijo so fizične osebe po naravi „šibkejše“, kadar so druge stranke v postopku pravne osebe, kot je bilo v obeh zadevah, združenih v sodbo eDate. Zaradi resne škode, ki lahko s spletno objavo informacij nastane v trenutku, je razlaga pravil o pristojnosti v njihovo korist upravičena. Vendar isto posebno varstvo ni potrebno v primeru pravnih oseb, saj te po definiciji niso „šibke“.

37 Glej na primer Bundesgerichtshof (nemško zvezi vrhovno sodišče), sodba z dne 18. maja 1971 – VI ZR 220/69, NJW 1971, 1665; sodba z dne 8. julija 1980 – VI ZR 177/78, NJW 1980, 2807; sodba z dne 19. aprila 2005 – X ZR 15/04, NJW 2005, 2766; sodba z dne 23. septembra 2014 – VI ZR 358/13, NJW 2015, 489; in sodba z dne 28. julija 2015 – VI ZR 340/14, NJW 2016, 56. Glej tudi Bundesverfassungsgericht (nemško zvezno ustavno sodišče), sklep z dne 24. maja 2006 – 1 BvR 49/00, NJW 2006, 3771.

38 Koreng, A., Das „Unternehmenspersönlichkeitsrecht“ als Element des gewerblichen Reputationsschutzes, v: GRUR 2010, str. 1065 in naslednje.

39 Navedeno varstvo ne zajema le izjav, ki bi lahko potrošnike pripravile do tega, da ne bi več kupovali proizvodov ali storitev nekega podjetja, temveč lahko kršitev osebnostnih pravic podjetja pomenijo tudi nepooblaščen videoposnetki, posneti v prostorih družbe. Glej na primer sodbo Landgericht Stuttgart (deželno sodišče v Stuttgartu) z dne 9. oktobra 2014, 11 O 15/14.

40 Glej na primer Dumoulin, L., „Les droits de la personnalité des personnes morales“, Revue des sociétés 2006, zv. 1, 1. izd., točka 19.

41 Glej na primer sodbo Tesla Motors Ltd/BBC [2013] EWCA Civ 152 ali Marathon Mutual Ltd/Waters [2009] EWHC 1931 (QB).

63. S tem se ne strinjam, in sicer iz štirih razlogov.

64. Prvič, podobno, kot je na obravnavi navedla Komisija, ugotavljam, da cilj pravila o pristojnosti na podlagi člena 7(2) Uredbe št. 1215/2012 ni varstvo najšibkejše stranke. Vem, da je to cilj drugih podlag posebne pristojnosti, zagotovljenih z Uredbo št. 1215/2012. To velja za sodno varstvo, zagotovljeno potrošnikom, delavcem in določenim osebam v zadevah v zvezi z zavarovanjem.<sup>42</sup> Vendar je očitno, da logika „šibkejše stranke“ ni vsebovana v pravilu o posebni pristojnosti za zadeve v zvezi s civilnimi delikti. Navedena vrsta pristojnosti namesto tega temelji na tesni povezavi med zahtevkom in sodiščem, pristojnim za odločanje o njem.<sup>43</sup>

65. Drugič, tudi če bi se sprejelo, da je treba v tem okviru upoštevati logiko šibkejše stranke in preseči okvir jasnega besedila Uredbe št. 1215/2012, quod non, se sprašujem, ali bi bilo tako pravilo, ki se uporablja samodejno, v resnici primerno in ali bi ustvarilo pravilne rezultate v večini posameznih primerov. Ali so fizične osebe po definiciji vedno šibke, pravne pa vedno močne, ne glede na konkretno „rapport des forces“ (razmerje moči) v zadevnem sporu? Kaj pa pravne osebe, ki so dejansko majhne in precej šibke? Kaj pa vsi mejni primeri, kot so družbe z enim zaposlenim, samozaposlene osebe, ki opravljajo dejavnost, ali – na drugi strani – vplivni in bogati posamezniki? Ali bi morale biti poleg tega v tem okviru upoštevno, ali je pravna oseba neprofitna ali profitna organizacija?

66. Tretjič, kadar se izrecno obravnava potencialna škoda, povzročena z informacijami na spletu, se je treba zavedati, da raznolikost verjetno ne bo precejšnja le na strani tožeče stranke, temveč tudi na strani potencialne tožene stranke. Ko se je odločalo o zadevi Shevill, se je obrekovanje najpogosteje opravljalo v tiskanih medijih. V večini primerov (nikakor pa v vseh) je bilo verjetno, da so založbe, ki so tožene stranke, pravne osebe.

67. Internet je – naj bo to dobro ali slabo – v celoti spremenil pravila igre: demokratiziral je objavlanje. Fizične osebe lahko v času zasebnih spletnih mest, samoobjav, blogov in družbenih omrežij brez težav razširjajo informacije o drugih subjektih, ne glede na to, ali so to fizične ali pravne osebe ali javni organi. V tovrstnih tehničnih okoljih se popolnoma razblini prvotna predstava, ki je morda krojila zgodnja pravila o škodi, povzročeni z obrekovalnimi objavami, in v okviru katere se je predpostavljalo, da je tožeča stranka verjetno šibek posameznik, tožena stranka pa (poklicni) založnik oziroma založba.

68. Nazadnje, tudi če bi se sprejela logika posamične presoje vzajemnih razmerij moči v konkretnih primerih, je tak pristop pogosto – kar zadeva njegovo praktično uresničevanje – v nasprotju s ciljem „velike predvidljivosti“ pravil o pristojnosti, ki mu sledi Uredba št. 1215/2012.<sup>44</sup> Katera natančno bi morala biti v tem primeru merila? Denar? Velikost zadevnih pravnih služb posameznega subjekta? To, ali se zadevni subjekt poklicno ukvarja z objavlanjem? Ponavljam, tako zamudno preučevanje z negotovim rezultatom morda ni najustreznejši pristop za odločanje o mednarodni pristojnosti, ki bi moralo biti čim hitrejšo in čim preprostejšo.<sup>45</sup>

69. Če povzamem, ne vidim utemeljenega razloga, zakaj bi se morala pravila o posebni pristojnosti iz člena 7(2) Uredbe št. 1215/2012, vključno s podlago pristojnosti, ki temelji na središču interesov, razlikovati glede na to, ali je tožeča stranka fizična ali pravna oseba.

<sup>42</sup> Glej uvodno izjavo 18 Uredbe št. 1215/2012: „Šibkejša stranka bi morala biti v zvezi z zavarovalnimi ter potrošniškimi pogodbami in pogodbami o zaposlitvi zaščiten s pravili o pristojnosti, ki so za varstvo njenih pravic ugodnejša od splošnih pravil“. Navedena pravila so vsebovana v oddelkih od 3 do 5 poglavja II iste uredbe.

<sup>43</sup> Glej sklicevanja na zgoraj navedeno sodno prakso v opombi 8.

<sup>44</sup> Uvodna izjava 15 Uredbe št. 1215/2012.

<sup>45</sup> Za ponazoritev praktičnih težav, ki jih povzroča posamično preučevanje „rapport des forces“ v zadevah v zvezi z zavarovanjem na podlagi Uredbe št. 44/2001, glej moje sklepe predloge v zadevi MMA IARD (C-340/16, EU:C:2017:396, zlasti točki 61 in 62).



## ***B. Mednarodna pristojnost za zahteve v zvezi s kršitvijo osebnostnih pravic, ki jo povzročijo na spletu objavljene informacije***

70. Iz razlogov, navedenih v prejšnjem poglavju, ne najdem prepričljivih argumentov, zaradi katerih bi bilo treba za določitev mednarodne pristojnosti za civilnodeliktne zahteve v zvezi z domnevno kršitvijo osebnostnih pravic razlikovati med fizičnimi in pravnimi osebami.

71. Vendar iz razlogov, o katerih se bo razpravljalo v tem poglavju, vidim zelo trdne argumente za ponovno obravnavo preširokih pravil o posebni pristojnosti, ki so se skozi leta razvila v sodni praksi tega sodišča. Pri izpolnitvi navedenih pravil je treba upoštevati dejstvo, da je splet preprosto zelo drugačen medij.<sup>46</sup>

72. Trditev, opisana v tem poglavju, je zato: v zvezi s potencialno obrekovalnimi izjavami, objavljenimi na spletu, bi morali biti na voljo samo dve posebni (in neomejeni) pristojnosti. Ožjo podlago posebne pristojnosti bi bilo potem treba brez razlikovanja uporabljati za fizične in pravne osebe.

### ***1. Težave z ohranitvijo „mozaičnega“ pristopa pri civilnodeliktnih zahtevkih, povezanih z internetom***

73. Opozoriti je treba,<sup>47</sup> da je Sodišče v sodbi Shevill navedlo, da je zahtevk zaradi posega v ugled, ki ga povzroči časopis, mogoče vložiti pri sodiščih države članice, v kateri je sedež založbe, in pri sodiščih države članice, v kateri se zadevni časopis razširja.

74. Sodišče je v sodbi eDate dodalo tretjo podlago posebne pristojnosti: središče interesov tožeče stranke. Pomembno je, da je poleg tega potrdilo uporabo pristojnosti na podlagi razširjanja časopisa iz sodbe Shevill za zahteve, ki nastanejo v okviru škode, domnevno povzročene prek interneta. Navedena mednarodna pristojnost tako kot v sodbi Shevill ostaja omejena na škodo, ki nastane na zadevnem nacionalnem ozemlju.

75. Vendar je bil ta „mozaični“ pristop v sodbi Shevill oblikovan na podlagi – po definiciji – omejenega razširjanja tiskanih izvodov posebnega časopisa v določeni državi članici. Zato se zdi, da je zamisel ozemeljskega razširjanja v skladu z ozemeljsko omejeno mednarodno pristojnostjo za zadevni odškodninski zahtevk.

76. Težava s to posebno podlago posebne pristojnosti je preprosto ta, da internet deluje zelo drugače. Informacije, objavljene na spletu, so dostopne takoj in povsod. Geografske meje načeloma ne obstajajo.<sup>48</sup> Seveda bi se bilo mogoče sklicevati na argumente glede dostopa in jezika informacij ter presojati, ali je bilo informacije v okoliščinah posameznega primera mogoče dejansko razumeti ali ne. Ker se razvija strojno prevajanje in se informacije bolj kot kadar koli prej objavljajo v zelo razširjenih jezikih, ti pomisleki morda niso več tako upoštevni, kot so bili.

77. Menim, da je bistvo obravnavane težave to, da je bil „mozaični“ pristop iz sodbe Shevill v sodbi eDate samodejno razširjen na zahteve, povezane z internetom, pri čemer se morda niso v celoti upoštevale precejšnje razlike med zadevnima vrstama medija. To povzroča več strukturnih in operativnih težav. Na kratko bom opisal tri od njih.

<sup>46</sup> Na ravni abstraktnega načela se popolnoma strinjam z željo po merilih pristojnosti, ki so tehnološko nevtralna, kot se je spretno izrazil generalni pravobranilec P. Cruz Villalón v sklepnih predlogih v združenih zadevah eDate Advertising in drugi (C-509/09 in C-161/10, EU:C:2011:192, točki 53 in 54). Vendar na ravni praktičnega uresničevanja – kot se bo razpravljalo v tem poglavju – vidim težave, če bi se položaji, ki so objektivno zelo različni, obravnavali kot enaki.

<sup>47</sup> Točka 28 teh sklepnih predlogov zgoraj.

<sup>48</sup> Za podobno razumevanje in primerjalno analizo glej npr. sodbo Dow Jones in Company Inc proti Gutnick [2002] HCA 56, točka 113 (High Court of Australia) (vrhovno sodišče Avstralije). Glej tudi sodbo nemškega zveznega vrhovnega sodišča z dne 2. marca 2010, VI ZR 23/09.



78. Prvič, razširitev področja uporabe sodbe Shevill na spletne objave v bistvu pomeni hkratno podelitev pristojnosti jurisdikcijam, od tega 28 samo v Evropski uniji. Informacije so takoj dostopne v vseh državah članicah. Kot je poudaril generalni pravobranilec P. Cruz Villalón v sklepnih predlogih v zadevi eDate, čeprav sta število in izvor „zadetkov“ na spletni strani kazalnika določenega ozemeljskega učinka, to nista zanesljiva parametra za merjenje razširjanja določenih informacij na spletu.<sup>49</sup> Zato celo en sam zadevek pripelje do zaključka, da poteka „razširjanje“ v smislu sodbe Shevill, in daje tožeči stranki na voljo podlago pristojnosti.

79. Tako številne podlage pristojnosti, ki izhajajo iz merila razširjanja, je zelo težko uskladiti s ciljem predvidljivosti pravil o pristojnosti in učinkovitega izvajanja sodne oblasti iz uvodne izjave 15 Uredbe št. 1215/2012.<sup>50</sup>

80. Drugič, poleg številnih podlag pristojnosti je težava tudi precejšnja razdrobljenost zahtevkov v okviru navedenih podlag pristojnosti: vsaka od 28 možnih jurisdikcij bo pristojna za odškodnino, omejeno na zadevno nacionalno ozemlje. Taka porazdelitev škode je glede na specifičnost interneta kot medija težavna, če ne celo nemogoča.<sup>51</sup>

81. Prav tako je težko razumeti, kako bi bilo mogoče te številne zahtevke medsebojno uskladiti in kako bi ti součinkovali z drugimi mehanizmi, ki so predvideni z Uredbo št. 1215/2012 in katerih namen je racionalizirati vodenje postopka, kot je litispendenca<sup>52</sup> ali združitev<sup>53</sup> tesno povezanih zahtevkov (ali z načelom res judicata).

82. Kar zadeva pravilo litispendence, ali bi bil njen potencialno izključitveni učinek sprožen med dvema (in vse do 28) ozemeljsko omejenima zahtevkoma, ker se nanašata na iste škodljive informacije, katerih izbris bi se zahteval skupaj z dodelitvijo odškodnine? Ali bi bila uporaba navedenega pravila odvisna od vrste vloženega pravnega sredstva? In kako bi se uporabljalo v okviru enega zahtevka za „celotno povrnitev škode“ in več zahtevkov za „delno povrnitev škode“, ki so ozemeljsko omejeni? Lahko bi se tudi vprašali, kakšen bi bil učinek pravnomočnosti, pripisane sodbi, ki jo sodišče v zvezi z odškodnino za celotno škodo izda na primer v središču interesov tožeče stranke v zvezi z morebitnim poznejšim odškodninskim zahtevkom na podlagi ene ali več omejenih pristojnosti?

83. Obravnavana zadeva se seveda ne nanaša na te posebne elemente. Kljub temu je treba njihove potencialne (ne)praktične posledice upoštevati pri obravnavi uporabe pravila o pristojnosti, s katerim se pristojnost v bistvu podeli sodiščem 28 različnih držav članic.

84. Tretjič, obstaja tudi medsebojno učinkovanje med obsegom pristojnosti in vrsto predlaganega pravnega sredstva, ki je izrecno obravnavano v tej zadevi. Iz sodne prakse na podlagi sodb Shevill in eDate je jasno razvidno, da je pristojnost lahko „neomejena“ (kadar temelji na središču interesov ali sedežu/stalnem prebivališču tožene stranke) ali „ozemeljsko omejena“ (na podlagi razširjanja). Vendar je bila navedena prožnost glede obsega pristojnosti izrecno navedena le v zvezi z odškodninskimi

49 Sklepni predlogi generalnega pravobranilca P. Cruza Villalóna v združenih zadevah eDate Advertising in drugi (C-509/09 in C-161/10, EU:C:2011:192, točka 50).

50 V tem smislu glej na primer Garber, T., „Die internationale Zuständigkeit für Klagen aufgrund einer Persönlichkeitsrechtsverletzung im internet“, ÖJZ, 2012, str. 108 in naslednje. Za nasprotno stališče glej na primer Mankowski, P., Kommentar zum Art. 5 EuGVVO, v EWiR 2011, str. od 743 do 744.

51 V akademski razpravi, ki se je odvijala v odgovor na sodbo eDate, so bile med drugim priznane težave z „matematično razdelitvijo žalitev na ozemeljske dele“, kot je določeno v sodbi Shevill. Glej Pichler, P., „Forum-Shopping für Opfer von Persönlichkeitsverletzungen im internet? Das EuGH-Urteil eDate Advertising gegen X und Martinez gegen MGN (C-509/09 und C-161/10)“, MR 2011, str. 365 in naslednje.

52 To je tožbe, ki vključujejo isti predmet in potekajo med istima strankama, vendar pred sodišči različnih držav članic. Glej oddelek 9 poglavja II Uredbe št. 1215/2012.

53 Glej člen 8 Uredbe št. 1215/2012.

zahtevki. Taki zahtevki so po naravi kvantitativno prilagodljivi. Vendar to morda ne velja za druga predlagana pravna sredstva, kot je sodna odredba o popravku ali izbrisu informacij. Navedeno pravno sredstvo je po naravi nedeljivo. Ta tema je v središču tretjega vprašanja, ki ga je predložilo nacionalno sodišče. Podrobneje ga bom obravnaval v nadaljevanju, in sicer v poglavju C teh sklepnih predlogov.

85. Če povzamem, praktična uporaba „spletne“ različice sodbe Shevill se zdi problematična. Vendar je na tej stopnji morda primerno narediti korak nazaj in ne obravnavati praktičnih podrobnosti, temveč raje vodilne vrednote in zadevne interese. Čigavim interesom bi lahko koristile tako številne posebne podlage pristojnosti? Komu so bile namenjene?

86. Vprašljivo je, ali so številne podlage pristojnosti v interesu delovanja sistema kot takega. Spomniti je treba, da je podlaga pristojnosti iz člena 7(2) Uredbe št. 1215/2012 izraz cilja učinkovitega izvajanja sodne oblasti, saj se z njo podeljuje pristojnost sodišču, tesno povezanemu s konkretnim zahtevkom.<sup>54</sup> Kot je že bilo pojasnjeno,<sup>55</sup> namen navedene podlage pristojnosti ni zaščititi šibkejšo stranko. Zato je treba enako upoštevati interese tožeče in tožene stranke.

87. Vendar, ali je mogoče trditi – tudi če bi se domnevalo, da je namen tako številnih pristojnosti zaščita tožeče stranke – da so interesi tožeče stranke ustrezno zaščiteni zaradi izbire med več podlagami pristojnosti, vključno s številnimi delnimi pristojnostmi?

88. Menim, da ne. Položaj tožeče stranke je že precej ugoden zaradi možnosti, da se postopek zoper toženo stranko sproži pred domačim sodiščem na podlagi njenega središča interesov, kot je bil sprožen v sodbi eDate.<sup>56</sup> Če lahko tožeča stranka v okviru navedenega domačega sodišča zahteva povrnitev celotne domnevne škode, ali bi obstajala razumna spodbuda, da bi se „delna“ odškodnina poskušala pridobiti v več drugih državah? Ne razumem, kako bi razpoložljivost dodatnih 27 jurisdikcij koristila kateri koli od strank, razen tako, da se s tem tožeči stranki očitno omogoči, da nasprotno stranko z obremenjujočimi zahtevki nadleguje v vzporednih jurisdikcijah. Tveganje nadlegovanja je bilo omenjeno že v zvezi s sodbo Shevill,<sup>57</sup> vendar dejansko postane zelo očitno v dobi interneta.

89. Čeprav se v zvezi s sedanjimi številnimi pristojnimi sodišči morda na prvi pogled zdi, da tehtnico nagibajo v prid tožeči stranki, pa je težko potrditi, da v resnici koristijo kateri koli od strank. Iz zgoraj navedenih razlogov bodo morda povzročila zapletena procesna vprašanja za obe stranki. Zlasti tožena stranka izgubi vsakršno možnost predvidevanja, v kateri državi članici ali državah članicah je lahko tožena.

90. Če povzamem, razširitev „mozaičnega“ pristopa iz sodbe Shevill na domnevno obrekovalne izjave, objavljene na spletu, povzroči povečanje števila pristojnih sodišč, ki ne služi zakonitim interesom nobene od strank ter je v nasprotju s cilji predvidljivosti in učinkovitega izvajanja sodne oblasti.

## 2. Ožja alternativa

91. Predlog v tem poglavju je ponovna uvedba pravila o pristojnosti za obrekovalne izjave na spletu in po možnosti njihovo približanje nepogodbene/civilnodeliktni odgovornosti iz same Uredbe št. 1215/2012, pri čemer se posebna pristojnost omeji na dva scenarija: kje se je zgodil dogodek, ki je povzročil nastalo škodo, in kje je škoda nastala. Zadnjenavedena podlaga pristojnosti bi bila opredeljena glede na to, kje je bil ugled tožeče stranke najbolj prizadet. To je kraj njenega središča interesov.

<sup>54</sup> Glej opombo 8 zgoraj.

<sup>55</sup> Glej točko 64 zgoraj.

<sup>56</sup> V delu doktrine je bilo predlagano, da je s forum actoris jeziček na tehtnici že nagnjen v korist tožeče stranke. Glej opombo 18 zgoraj.

<sup>57</sup> Briggs, A., „The Brussels Convention“, Yearbook of European Law, 1995, zv. 15, 1. izd., str. od 487 do 514.

*a) Na novo opredeljeno merilo*

92. V skladu s pravilom iz člena 7(2) Uredbe št. 1215/2012 se pristojnost podeli „sodišč[em] v kraju, kjer je prišlo ali lahko pride do škodnega dogodka“. To zajema (i) kraj dogodka, ki je povzročil škodo, in (ii) kraj, kjer je škoda nastala.<sup>58</sup> Kako bi bilo mogoče določiti ti dve podlagi posebne pristojnosti v zvezi z obrekovalnimi izjavami, objavljenimi na spletu?

93. Prva možnost se nanaša na kraj, od koder se informacije širijo („dogodek, ki je povzročil škodo“). Kot je ugotovilo Sodišče, se ta možnost pogosto prekriva s splošnim pravilom o pristojnosti glede stalnega prebivališča tožene stranke iz člena 4(1) Uredbe št. 1215/2012.<sup>59</sup> Logično je, da tožena stranka najverjetneje širi in tudi nadzira informacije iz kraja svojega stalnega prebivališča oziroma sedeža. To je tudi kraj, kjer lahko poteka pravna izvršitev popravka ali izbrisa škodljivih spletnih vsebin.

94. „Dogodek, ki je povzročil škodo“, se torej nanaša na kraj oseb, ki nadzirajo informacije, in ne na kraj, kjer je bila dejansko ustvarjena fizična ali virtualna podlaga informacij. Sodišče v sodbi Shevill kraja, kjer se je časopis fizično tiskal, implicitno ni štelo za kraj, kjer se je zgodil „dogodek, ki je povzročil škodo“. Namesto tega se je osredotočilo na sedež založbe. Menim, da je to vzporednica s sodbo Shevill, ki jo je mogoče obdržati: fizična lokacija zadevnega strežnika ali strežnikov, kjer so informacije shranjene, ni pomembna. Bistveno je, kdo lahko dostopa do vsebin, torej kdor koli je običajno<sup>60</sup> zadolžen za objavo in spreminjanje vsebine spletnih informacij.<sup>61</sup>

95. Druga možnost se nanaša na kraj, kjer je škoda nastala. Obravnavana zadeva se nanaša na škodo, ki je bila domnevno povzročena ugledu pravne osebe. Navedena škoda se verjetno utrpi v kraju, kjer navedena oseba posluje ali je sicer poklicno dejavna.

96. Če bi se opustil „mozaični“ pristop iz sodbe Shevill,<sup>62</sup> bi bil kraj, kjer je škoda nastala, omejen na eno jurisdikcijo. Ker je zaščiten ugled tožeče stranke, mora to biti kraj, kjer je bil navedeni zaščiteni ugled najbolj prizadet. To je verjetno kraj, kjer ima navedena oseba, ne glede na to, ali je fizična ali pravna, svoje središče interesov. Tak kraj bi torej predstavljal kraj dejanskega središča spora, do katerega bi morala ustrezno pripeljati posebna podlaga pristojnosti, ki temelji na najtesnejši povezavi.

97. Tožeči stranki bi bili tako na voljo dve možni podlagi pristojnosti. Prva bi bila stalno prebivališče tožene stranke kot splošno pravilo v skladu s členom 4(1) Uredbe št. 1215/2012, ki ustreza tudi kraju izvora škode. Druga bi bila središče interesov tožeče stranke, ki ustreza kraju, kjer je škoda nastala. Z obema podlagama bi se pristojnemu sodišču podelila neomejena pristojnost za odločanje o celotni zahtevani odškodnini in vseh pravnih sredstvih, ki so na voljo v skladu z zadevnimi nacionalnimi zakonodajami, vključno z vprašanjem morebitne sodne odredbe, če se ta zahteva.

98. Navedena predlagana omejitev ima dvojni namen. Prvič, z njo se priznava in določa položaj oškodovane osebe, ki lahko storilca pripelje pred sodišče in ga toži za celotno škodo, ki jo je utrpela. Drugič, z njo se spodbuja cilj učinkovitega izvajanja sodne oblasti. To pa zato, ker se z njo podeljuje pristojnost sodiščem države članice, v kateri obstaja najtesnejša povezava s središčem interesov tožeče stranke, pri čemer so ta sodišča najbolje seznanjena s položajem tožeče stranke. Zato so najprimernejša za presojo splošnega vpliva celotne povzročene škode.

<sup>58</sup> Glej opombo 8 zgoraj.

<sup>59</sup> Sodba z dne 7. marca 1995, Shevill in drugi (C-68/93, EU:C:1995:61, točka 26), ki vključuje sklicevanje na člen 2 Bruseljske konvencije, predhodnika člena 4 Uredbe št. 1215/2012.

<sup>60</sup> Torej, kdo je v prvi vrsti odgovoren za vsebino informacij, če pustimo ob strani potencialno možnost, da se skrbniku strežnika (če to ni založba) ali ponudniku internetnih storitev naloži, naj onemogoči dostop do navedenih informacij.

<sup>61</sup> Ker se poleg tega objava spletnih vsebin pogosto opravlja na več strežnikih, ki so v različnih krajih ali celo v različnih jurisdikcijah.

<sup>62</sup> Iz razlogov, podrobno opisanih v točkah od 77 do 90 teh sklepnih predlogov zgoraj.

*b) Določitev središča interesov*

99. Preostalo ključno vprašanje je, kako naj se torej določi središče interesov za fizične in pravne osebe?

100. Določitev navedenega kraja je po svoji naravi odvisna od zadeve in je osredotočena zlasti na dva elementa: dejanski in družbeni položaj tožeče stranke, obravnavan v okviru narave konkretne izjave. Prvi element upošteva poseben položaj tožeče stranke. Drugi obravnava, kako je lahko sporna izjava vplivala na navedeni položaj oziroma kako nanj ni mogla vplivati.

101. Navedeno dvojno presojo je treba nujno opraviti glede na vsak konkretni zahtevek. Take presoje po definiciji ni mogoče opraviti in abstracto, neodvisno od vrste in narave zadevnega specifičnega zahtevka.<sup>63</sup> Njen cilj je podelitev pristojnosti sodišču, ki je v gravitacijskem središču konkretnega spora. Navedeno sodišče bo tako izčrpno seznanjeno s položajem tožeče stranke in učinki, ki bi lahko razumno nastali v tej konkretni državi članici in morebiti zunaj nje.

102. Ko je Sodišče v sodbi eDate poskušalo na splošno predvideti, kje bodo fizične osebe verjetno občutile vpliv obrekovalne izjave, je navedlo, da je okolje, v katerem je središče interesov tožeče stranke, kraj njenega običajnega prebivališča. Menilo je, da je ta lahko tudi v drugi državi članici, če je na podlagi drugih indicij, kot je opravljanje poklicne dejavnosti, mogoče ugotoviti obstoj posebno tesne povezave s to državo.<sup>64</sup> Odvisno od posebnega položaja zadevne tožeče stranke, je to lahko torej tudi drugo okolje, kot je kraj, kjer ima tožeča stranka svoj krog prijateljev, družino in tako dalje.

103. Merilo običajnega prebivališča je lahko seveda dobro izhodišče za presojo dejanskega stanja v zvezi s središčem interesov fizičnih oseb. Vendar je treba navedeno izhodišče preveriti glede na zadevno konkretno izjavo, saj je jasno, da nekatere informacije morda nimajo istega učinka na posameznikovo poklicno in zasebno življenje, ki morda ni omejeno na eno državo članico.

104. Kar zadeva središče interesov za pravne osebe, se razume, da v tem primeru škoda običajno nastane v zvezi z njihovo poklicno dejavnostjo. Jurisdikcija v primeru profitne pravne osebe, to je družbe, verjetno ustreza državi članici, v kateri je njen promet največji. V zvezi z neprofitnimi organizacijami je to verjetno kraj, v katerem je največ njihovih „strank“ (v najširšem smislu te besede). V obeh primerih je taka država članica verjetno tista, v kateri bo škoda ugledu in s tem poklicnemu obstoju pravne osebe najbolj občutena.

105. Predložitveno sodišče se sprašuje, ali je treba pri določitvi kraja središča interesov pravne osebe upoštevati sedež navedene osebe.<sup>65</sup> Zdi se, da je navedeni predlog navdihnila analogija s prebivališčem za fizične osebe, na katerega se je sklicevalo Sodišče v sodbi eDate.

106. Pri iskanju vzporednic v zvezi s tem, kdaj ima sedež vlogo pri podelitvi mednarodne pristojnosti, bi bilo vzporednico (ali dejansko pravzaprav nasprotje) mogoče potegniti s pojmom „središče glavnih interesov“, ki je dejansko temeljni element pravil o pristojnosti iz Uredbe o insolventnosti.<sup>66</sup>

63 S čimer se zajamejo primeri, v katerih je (objektivno) središče interesov tožeče stranke v državi članici X, vendar je narava izjave zelo specifična, saj se nanaša na zelo konkreten ali edinstven položaj v državi članici Y, in preprosto ne more škoditi ugledu tožeče stranke v državi članici X.

64 Sodba z dne 25. oktobra 2011, eDate Advertising in drugi (C-509/09 in C-161/10, EU:C:2011:685, točka 49).

65 Naj spomnim, da člen 63(1) Uredbe št. 1215/2012 določa: „V tej uredbi ima gospodarska družba ali druga pravna oseba ali združenje fizičnih ali pravnih oseb stalno prebivališče v kraju, kjer ima: (a) statutarni sedež; (b) glavno upravo; ali (c) glavno poslovno enoto.“

66 Glej člen 3(1) Uredbe (EU) 2015/848 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. maja 2015 o postopkih v primeru insolventnosti (UL 2015, L 141, str. 19). Glej prejšnji in podoben – vendar manj podrobno izdelan – člen 3(1) Uredbe Sveta (ES) št. 1346/2000 z dne 29. maja 2000 o postopkih v primeru insolventnosti (UL 2000, L 160, str. 1).

107. Središče glavnih interesov v okviru navedene uredbe ustreza kraju, v katerem dolžnik redno posluje in ki ga tretje osebe lahko preverijo. V primeru pravne osebe se domneva, da središče glavnih interesov ustreza registriranemu sedežu. V primeru posameznika je središče glavnih interesov glavni kraj njegovega poslovanja (če navedeni posameznik opravlja samostojno gospodarsko dejavnost) ali običajno prebivališče (v vseh primerih, če ni dokazano nasprotno in pod pogojem, da registrirani sedež, glavni kraj poslovanja ali običajno prebivališče ni bilo preseljeno v drugo državo članico v obdobju treh oziroma šestih mesecev pred vložitvijo zahteve za uvedbo postopka v primeru insolventnosti).

108. Središče dolžnikovih glavnih interesov torej določa mednarodno pristojnost sodišča za uvedbo tako imenovanega glavnega postopka v primeru insolventnosti. Središče glavnih interesov je tako določeno glede na dolžnika, ki je v okviru postopka v primeru insolventnosti enakovreden nasprotni stranki.

109. Zato dejstvo, da se registrirani sedež vzame za izhodišče za določitev središča glavnih interesov pravne osebe (in da je zato sodišče pristojno za uvedbo tako imenovanega „glavnega“ postopka v primeru insolventnosti), ne pomeni nikakršnega pomembnega odstopanja od klasičnega privzetega pravila o pristojnosti, kot je določeno v členu 4 Uredbe št. 1215/2012.

110. Nasprotno se središče interesov, razvito v sodbi eDate, nanaša na tožečo stranko. Kot je v zvezi s tem načeloma opozorila Komisija, se z njim obrne glavna logika, na kateri temeljijo pravila o pristojnosti. To pa zato, ker tožeči stranki zagotavlja njen forum actoris,<sup>67</sup> ki je v Uredbi sicer rezerviran za „šibkejšo stranke“.<sup>68</sup>

111. V okviru določitve središča interesov za namene člena 7(2) Uredbe št. 1215/2012 je zato kot enega od elementov dejanskega stanja mogoče upoštevati sedež pravne osebe. Vendar ta nikakor ni odločilen.

112. Kot je že bilo navedeno, je kraj središča interesov dejanski in kontekstualen, pri tem pa je cilj določiti kraj, v katerem se najbolj občuti poseg v ugled, povzročen pravni osebi. Ta ustreza sedežu pravne osebe le, če se tudi njene glavne poklicne dejavnosti opravljajo v navedeni državi članici. Če se v navedeni državi članici ne opravljajo nobene poklicne dejavnosti in če tožeča stranka v njej ne ustvarja prometa, ni mogoče ugotoviti, da je v njej središče interesov.

113. Za določitev središča interesov pravnih oseb so zato upoštevni dejavniki verjetno glavne poslovne ali druge poklicne dejavnosti, ki se najbolj natančno določijo glede na promet ali število strank ali drugih poklicnih stikov. Kot enega od elementov dejanskega stanja je mogoče upoštevati sedež, vendar ne ločeno. Pravne osebe drugače od fizičnih oseb pogosto ustanovijo registrirane sedeže, ne da bi bile konkretno povezane z zadevnim ozemljem.

114. Izbira prebivališča kot upoštevne merila se zdi popolnoma upravičena v primeru tožečih strank, ki so fizične osebe in katerih ugled je bil prizadet, brez vsakršne posebne povezave z njihovo poslovno dejavnostjo. Država članica prebivališča take osebe je dejansko verjetno kraj, v katerem so njene socialne in poklicne vezi.

115. Zunaj navedenega scenarija ni mogoče izključiti, da si je lahko fizična oseba poleg tega običajno prebivališče vzpostavila v eni državi članici, medtem ko je njeno resnično življenje (poklicno, zasebno ali celo oboje) lahko v drugi državi članici.

<sup>67</sup> Pomislek, da bi bil tožeči stranki v nepogodbenih/civilnodeliktnih zadevah zagotovljen forum actoris, je bil izražen že po sodbi Shevill. Glej Briggs, A., „The Brussels Convention“, Yearbook of European Law, 1995, zv. 15, 1. izd., str. od 487 do 514. O tem se je naprej razpravljalo v odgovor na sodbo eDate. Glej opombo 18 zgoraj.

<sup>68</sup> Glej točko 64 teh sklepnih predlogov zgoraj.



116. To me pripelje do naslednje končne opombe: treba je jasno priznati, da lahko v zvezi s fizičnimi in pravnimi osebami obstaja več središč interesov v zvezi s specifičnim zahtevkom. Potem ko so opravljene vse presoje (dejanskega stanja in konteksta), lahko preprosto obstaja več središč interesov v zvezi s konkretnim zahtevkom.

117. V takem primeru tožeča stranka izbere in začne postopek pred sodišči ene od teh držav članic. Ker je pristojnost na podlagi središča interesov „neomejena“, se z navedeno izbiro sproži mehanizem litispendence, s katerim se izključi možnost vložitve tožbe drugje, medtem ko prvi postopek še teče.

*c) Vmesni sklep*

118. Glede na navedeno Sodišču predlagam, naj na drugo in tretje vprašanje za predhodno odločanje odgovori: člen 7(2) Uredbe (EU) št. 1215/2012 je treba razlagati tako, da lahko pravna oseba, ki trdi, da so bile njene osebnostne pravice kršene z objavo informacij na spletu, v zvezi s celotno škodo, ki ji je nastala, sproži postopek pri sodiščih države članice, v kateri ima svoje središče interesov.

Središče interesov pravne osebe je v državi članici, kjer navedena oseba opravlja glavne poklicne dejavnosti, če lahko domnevno škodljive informacije vplivajo na njen poklicni položaj.

***C. Pristojnost za izdajo sodne odredbe o popravku in umiku domnevno škodljivih informacij***

119. V zadnjem delu teh sklepnih predlogov bom obravnaval vprašanje, postavljeno s prvim vprašanjem za predhodno odločanje: če se ohrani „mozaični“ pristop k mednarodni pristojnosti za ozemeljsko omejeno škodo, ki je bil razvit v sodbi Shevill, ali se z njim nacionalnemu sodišču podeli pristojnost za izdajo čezmejne sodne odredbe, kakršna je predlagana v postopku v glavni stvari? Povedano drugače, če je pristojnost estonskih sodišč omejena na škodo, povzročeno pritožnici na estonskem ozemlju, ali lahko ta sodišča izdajo sodno odredbo, v skladu s katero mora nasprotna stranka na Švedskem v celoti popraviti in izbrisati škodljive informacije?

120. Uvodoma je treba ugotoviti, da ni povsem jasno, ali je pravno sredstvo, ki ga je vložila pritožnica, začasni ukrep ali sodna odredba, izdana kot del meritorne odločbe. Medtem ko je cilj prvega začasnega rešitev do izida postopka glede vsebine, je zadnjenavedena del dokončne meritorne odločbe.

121. Navedeno razlikovanje ima posledice za merilo, ki ga je treba uporabiti za določitev mednarodne pristojnosti,<sup>69</sup> ter za ureditev priznanja in izvršitve.<sup>70</sup>

122. Vendar – kot je bilo pojasnjeno na obravnavi – se zdi, da se predlagana sodna odredba zahteva kot del meritorne odločbe. Zato bom domneval, da je to tako.

69 Glej člen 35 Uredbe št. 1215/2012. Navedena določba potrjuje (že obstoječo) možnost sodišča, da sprejme začasni ukrep, tudi če sodišče ni pristojno za vsebinsko presojo zadeve. V navedenem okviru je Sodišče menilo, da lahko sodišča izdajo začasno odredbo, če obstaja „dejanska povezava med predmetom predlaganih ukrepov in krajevno pristojnostjo [...] sodišča, pred katerim teče postopek za navedene ukrepe“. Sodba z dne 17. novembra 1998, Van Uden (C-391/95, EU:C:1998:543, točka 40). Člen 35 je zato dodatna posebna podlaga pristojnosti, ki obstaja vzporedno z drugimi pravili iste uredbe. Glej v tem smislu sklepne predloge generalnega pravobranilca P. Cruza Villalóna v zadevi Solvay (C-616/10, EU:C:2012:193, točka 46).

70 Glej uvodno izjavo 33 in člen 42(2) Uredbe št. 1215/2012. Glej sodbo z dne 21. maja 1980, Denilauler (C-125/79, EU:C:1980:130, točke od 16 do 18).

123. Če bi Sodišče upoštevalo moj predlog v zvezi z drugim in tretjem vprašanjem za predhodno odločanje, postane odgovor na prvo vprašanje za predhodno odločanje odvečen. Ker ne bi bilo nadaljnje ozemeljske omejitve pristojnosti v zvezi z zahtevano odškodnino v stilu sodbe Shevill, ne bi bilo vprašanja neskladnosti med obsegom pristojnosti in predlaganih pravnih sredstev. Povedano drugače, sodišče, opredeljeno kot pristojno za zahtevek za povrnitev celotne škode, bo pristojno tudi za uporabo celotne palete posameznih ukrepov, ki so mu na voljo v skladu z nacionalnim pravom, vključno s sodnimi odredbami.

124. Če pa bi Sodišče menilo, da je ustrezno ohraniti „mozaični“ pristop iz sodbe Shevill, je prvo vprašanje za predhodno odločanje, ki ga je postavilo predložitveno sodišče, še naprej zelo pomembno. Da bi v celoti pomagal Sodišču, bom v preostalem delu teh sklepnih predlogov predstavil kratek odgovor na navedeno vprašanje.

125. Z „mozaičnim“ pristopom iz sodbe Shevill se postavlja vprašanje, kako ozemeljsko omejeno pristojnost za odškodninski zahtevek prilagoditi predlaganemu enotnemu in po svoji naravi nedeljivemu pravnemu sredstvu. Ali bi bilo mogoče omejiti pristojno sodišče v zvezi z vrstami ukrepov, ki jih lahko sprejme, ko se opredeli njegova mednarodna pristojnost za obravnavo zahtevka v zvezi s civilnim deliktom? Če je odgovor nikalen, ali bi bilo mogoče nekako omejiti doseg ali obseg takega ukrepa?

126. Za to ne vidim možnosti ali pravne podlage. Če bi se hipotetično ugotovilo, da je pritožničin zahtevek utemeljen in da imajo estonska sodišča mednarodno pristojnost za odločanje o škodi, ki je pritožnici nastala v Estoniji, menim, da je navedeno sodišče pristojno tudi za sprejetje predlaganega ukrepa, če ta obstaja v skladu z nacionalnim pravom. Razlog za to je enotnost izvora domnevne škode v obravnavani zadevi. Opravka imamo s samo enim spletnim mestom. Preprosto ga ni mogoče popraviti ali izbrisati le „sorazmerno s“ škodo, nastalo na določenem ozemlju.

127. Za boljšo ponazoritev povedanega si lahko pomagamo s primerom sosedskega spora. Predstavljajte si, da sosedova greznica pušča. Odpadna voda iz greznice povzroča nevšečnosti številnim vaščanom. Pronica tudi v moj vrt ter okuži in uničuje mojo predrago ekološko zelenjavo, ki sem jo trudoma zelo uspešno gojil. Če bi bil sam ali kateri koli od mojih prizadetih sosedov na koncu primoran sprožiti postopek pred sodiščem, ker pogovori s sosedom ne bi pripeljali nikamor, bi seveda verjetno zahtevali, naj se sosedu naloži, da popravi svojo greznico in ustavi razlitje. Vendar se bo to po definiciji zgodilo v korist vseh. Težko je predvideti, da bi moral sosed ustaviti razlitje le v deležu, ki matematično ustreza deležu škode, povzročene moji ekološki zelenjavi, glede na celotno škodo, povzročeno vsem prebivalcem moje vasi.

128. Če bi se v okviru obravnavane zadeve ugotovilo, da lahko pritožnica pri estonskih sodiščih vloži tožbo v zvezi s škodo, ki je nastala v Estoniji, bi se postavilo naslednje vprašanje: ali bi (lahko) bila delna pristojnost teh sodišč upoštevana tudi na ravni omejene pristojnosti za izdajo sodne odredbe? Ali bi bilo mogoče nasprotno stranko upravičeno pozvati, naj popravi sorazmerni del domnevno škodljivih informacij in komentarjev? Če je odgovor pritrdilen, kako bi se ta del določil? Ali bi bila nasprotna stranka pozvana, naj izbriše le sorazmerni del informacij? Ali pa samo del komentarjev?

129. Iz tako absurdnih premislekov je jasno razvidno, da je možen le en odgovor: če je sodišče države članice pristojno za obravnavo nepogodbene/civilnodeliktne odškodninske tožbe, bi moralo biti tudi upravičeno, da odloča o vprašanju vseh pravnih sredstev, ki so na voljo v skladu z nacionalnim pravom.<sup>71</sup> Vendar to povzroči težavo drugačne vrste: če bi bilo vseh 28 potencialno pristojnih sodišč pristojnih tudi za izdajo sodnih odredb, bi se verjetno izdalo več različno ubesedenih odločb, naslovljenih na toženo stranko, v zvezi z istim ravnanjem, h kateremu bi se ta morala zavezati ali se ga vzdržati.

130. Kot je razvidno iz razprave v poglavju B teh sklepnih predlogov, so me ta in druga praktična vprašanja pripeljala do tega, da sem Sodišču priporočil, naj mednarodno pristojnost za civilnodeliktne zahteve, povezane z internetom, omeji na dve podlagi posebne pristojnosti. Nacionalna sodišča, pristojna v skladu z navedenima podlagama pristojnosti, bi torej imela neomejeno pristojnost za opredelitev in dodelitev odškodnine ter za sprejetje katerih koli drugih ukrepov, ki so na voljo v skladu z nacionalnim pravom, vključno s sodnimi odredbami.

## V. Predlog

131. Glede na navedeno Sodišču predlagam, naj na drugo in tretje vprašanje za predhodno odločanje, ki ju je predložilo Riigikohus (vrhovno sodišče Estonije), odgovori:

- Člen 7(2) Uredbe (EU) št. 1215/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2012 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (prenovitev) je treba razlagati tako, da lahko pravna oseba, ki trdi, da so bile njene osebne pravice kršene z objavo informacij na spletu, v zvezi s celotno škodo, ki ji je nastala, sproži postopek pri sodiščih države članice, v kateri ima svoje središče interesov.
- Središče interesov pravne osebe je v državi članici, v kateri ta oseba opravlja glavne poklicne dejavnosti, če lahko domnevno škodljive informacije vplivajo na njene poklicne dejavnosti v tej državi članici.

<sup>71</sup> Razen če bi seveda bilo navedeno, da lahko nacionalno sodišče v skladu z „mozaično“ pristojnostjo v stilu sodbe Shevill izdaja samo in izključno odločbe o odškodninskih zahtevkih (tj. denarnem nadomestilu) in nič drugega. Vendar bi bilo težko razumeti, kaj bi lahko bila pravna podlaga za tako drastično omejitev pristojnosti nacionalnih sodišč, pa tudi kako bi potem lahko nacionalna sodišča vodila postopke, v katerih bi jim bile njihove zadevne pristojnosti dejansko odvzete v takem obsegu.